

Nr 334.

Av herr **Ståhl**, om inrättande av en särskild kommission för övervakande av krisadministrationen.

Tid efter annan framkomma från skilda företrädare för näringslivet anmärkningar mot krisförvaltningen och dess handläggning av ärenden av betydelse såväl för den enskilde näringsidkaren som för grupper av företagare. I en skrivelse till statsrådet och chefen för handelsdepartementet av den 18 december 1947 har Stockholms handelskammare särskilt påtalat dessa missförhållanden. I skrivelsen riktas kritik mot krisförvaltningens allmänna arbetsmetoder, mot den byråkratiska och osmidiga behandlingen av ärendena och överhuvud taget mot kommissionernas service gentemot allmänheten. I skrivelsen framhålles visserligen att de av krisen betingade åtgärderna burit improvisationens prägel och att utformningen och handhavandet av vissa regleringar, framför allt importregleringar, erbjudit så många komplicerade problem att misstag icke kunnat undvikas, men det torde icke kunna bestridas, heter det, att bättre arbetsformer i många avseenden skulle kunna vinnas. Arbetet inom krisorganen synes ofta vara bristfälligt organiserat. Det har sålunda inträffat, att viktiga licensärenden icke kunnat behandlas, därför att vederbörande tjänsteman vid tillfället åtnjutit semester och saknat vikarie. På flera håll har man gjort den erfarenheten, att enda möjligheten för en företagare att få licensärende behandlat inom rimlig tid varit att antingen vederbörande själv eller också ett ombud för honom fört fram licensansökning hos kommissionen och sökt få behandlingen påskynad vid personligt samtal med vederbörande tjänsteman. Denna ordning har givetvis varit särskilt betungande för företag i landsorten.

Jag vill icke bestrida, att den uppgift krisförvaltningen ställts inför varit både svår och otacksam. Många gånger ha de arbetstyngda tjänstemännen fått bära ansvaret för förhållanden, över vilka de icke kunnat råda. Även med hänsyn till dessa omständigheter torde förhållandena emellertid nu ha utvecklats sig därhän, att det är angeläget att inskräpa, att regleringarna icke äro självändamål. De böra tillämpas så smidigt som möjligt, så att onödig irritation och formalism undvikas. Den nödvändiga kontakten mellan krisorganen och näringslivet upprätthålles ej alltid, och de förra synas hittills i otillräcklig utsträckning ha tillvartagit den erfarenhet och sakkunskap, som finnas inom näringslivet.

Krisregleringarna beröra i närvarande stund praktiskt taget hela vårt näringsliv. Någon ändring i detta förhållande kan icke skönjas. Redan med hänsyn härtill är det naturligt, att inom näringslivet en känsla av vanmakt och bundenhet, ja t. o. m. av rättslöshet, tränger fram, och denna känsla blir starkare ju längre regleringarna måste upprätthållas. Det säger sig

självt, att produktion och handel under dessa förhållanden icke kunna arbeta så effektivt som eljest skulle vara fallet — bl. a. beroende av att varje planering för framtiden i hög grad försvåras. Detta är så mycket allvarligare med tanke på att ökade produktions- och arbetsresultat nu framhållas som särskilt önskvärda.

I detta läge synes mig böra övervägas, huruvida det icke borde inrättas ett organ med uppgift att övervaka krisadministrationen. Till detta organ skulle den medborgare kunna hänvända sig, som anser sig ha i något avseende blivit oriktigt behandlad av krisorgan. Övervakningsorganet skulle också självt kunna taga initiativ i syfte att rätta missförhållanden, som genom press eller på annat sätt kommit till vederbörandes kännedom. Redan förefintligheten av ett sådant kontrollorgan skulle vidare medföra, att krisorganen komme att nedlägga ytterligare omsorg vid handhavandet av sina arbetsuppgifter och att den berörda allmänheten ingavs en känsla av ökad trygghet vad gäller krisorganens handläggning av dess angelägenheter.

Mot förslaget om inrättande av ett dylikt övervakningsorgan kan den invändningen göras, att det redan nu står var och en fritt att hos Kungl. Maj:t anföra klagomål över beslut, som fattats av ett krisorgan. Det säger sig emellertid självt, att en enskild person drar sig för att hänskjuta sitt speciella fall till avgörande hos regeringen. Ej heller kan man begära, att i Kungl. Maj:ts kansli, där arbetsbördan är betydande, varje särskilt fall skall kunna ägnas den ingående granskning, vartill ett speciellt övervakningsorgan finge möjlighet.

Vidare kan anföras, att dylika anmälningar kunna göras jämväl hos J. O. Även dennes arbetsbörda torde emellertid redan nu vara alltför omfattande, och ämbetet har vidare tillkommit för att övervaka den ordinarie förvaltningen och i förhållandet till denna tillgodose allmänhetens berättigade intressen. Av J. O:s senaste ämbetsberättelser framgår för övrigt, att ämbetet icke till granskning upptagit ärenden av i denna motion berörd art.

Det synes mig därför som om det i nuvarande läge kräves, att ett särskilt organ inrättas med speciell uppgift att övervaka krisförvaltningen och gentemot denna tillvarataga den enskildes eller hans företags intressen. I och med att krisförvaltningen avvecklas skulle också övervakningsorganet avsluta sin verksamhet. För min del vill jag förorda, att ett kontroll- och övervakningsorgan inrättas efter mönster av den s. k. civilkommissionen, som år 1908 tillsattes av Kungl. Maj:t och som var en föregångare till M. O. Förtjänsten av att civilkommissionen tillkom torde väsentligen vara Karl Staaffs. Redan i motion vid 1901 års riksdag anförde Staaff, att den nya försvarsorganisationen, grundad på allmän värnplikt med övningstid växlande för olika vapenslag från åtta månader till ett år, innebar en väsentlig ökning i såväl ekonomiska som personliga offer för försvaret. Staaff framhöll, att det var av vikt att trygghet vunnes, för att de stora, på försvarsändamål nedlagda summorna kommo dessa till godo på mest fruktbringande sätt och att de personliga bördorna bleve till största möjliga

nytta genom en rationell användning av övningstiden. Av största betydelse var det också, enligt Staaffs mening, att det starka tvång på den personliga friheten, som krävdes, ej gjordes onödigt tryckande och befriades från allt som kunde hänföras till nyck eller godtycke. En fristående auktoritativ kontrollmyndighet borde, framhöll han, av detta skäl tillskapas. Staaffs motion föll visserligen vid 1901 års riksdag, men motionären återkom tre gånger, 1903, 1904 och 1908, med sitt yrkande. När motionen behandlades sistnämnda år hade emellertid Kungl. Maj:t redan tillkallat civilkommissionen.

Enligt mitt förmenande gäller den motivering, som Staaff anförde i sin motion beträffande övervakningen av det starkt expanderande militärväsendet, som motivering även för övervakning av den nuvarande krisadministrationen, som långt ifrån att avvecklas tvärtom ånyo synes i hög grad utvidgas. Den ena kontrollåtgärden leder till den andra, och redan de kontrollanter och »gode män», vilka erfordras för upprätthållande av ransoner på kött, fläsk och charkuterivaror, torde komma att uppgå till ett betydande antal. Övervakningen bör alltså omfatta icke endast de centrala krisorganen utan även underordnade organ med lokalt betonade och med begränsade uppgifter. Kontrollorganets ordförande synes böra vara en högre ämbetsman med domarkompetens. I kommissionen böra vidare ingå representanter för de större partierna i riksdagen samt för industri och handel. Antalet ledamöter torde kunna begränsas till mellan sju och tio. Arbetet bör kunna delas upp på avdelningar medan viktigare ärenden synas böra behandlas av kommissionen in pleno.

Under hänvisning till vad jag sålunda anført, får jag härmed hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville inrätta en kommission sammansatt på det sätt och med det uppdrag som här ovan angivits.

Stockholm den 23 januari 1948.

Manne Ståhl.